Emro Science and Education
International open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · “Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini t... DOI: 10.5281/zenodo.24320549

ta’minlashning ustivor yo‘nalishlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

billur buyumlar, markali vinolar, tabiiy teridan tikilgan kiyimlar aksiz solig‘i undiriladigan tovarlar ro‘yhatidan chiqarilgan.

Xulosa: Aksiz solig‘i zamonaviy iqtisodiyotda muhim rol o‘ynaydi. U nafaqat davlat byudjetini to‘ldirish manbai, balki iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni tartibga solish vositasi hamdir. Soliq tizimining samaradorligini oshirish uchun doimiy ravishda monitoring olib borish va xalqaro tajribani o‘rganish talab etiladi.

Tavsiyalar:

- Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish;
- Raqamli texnologiyalardan keng foydalanish;
- Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish;
- Soliq stavkalarini optimallashtirishda davom etish;
- Nazorat tizimini yanada takomillashtirish.

Aksiz solig‘i tizimini rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining muhim yo‘nalishi bo‘lib qolaveradi. Bu borada ilg‘or tajribalarni o‘rganish va joriy etish, shuningdek, milliy xususiyatlarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi (yangi tahriri). – T.: 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi PF-101-son Farmoni, 2021 yil.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Aksiz solig‘i stavkalari to‘g‘risida"gi Qarori, 2023 yil.
4. Malikov T.S., Haydarov N.H. "Soliqlar va soliqqa tortish". Darslik. – T.: "Iqtisod-moliya", 2021.
5. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi rasmiy veb-sayti: www.soliq.uz
6. 14. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy veb-sayti: www.mf.uz

BYUDJET JARAYONINI BOSHQARISH VA TARTIBGA SOLISH ORGANLARI ULAR FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH

Xajiboyev Amirbek Ortiqboy o`g`li
Guliston Davlat Universiteti talabasi
Amirbek2006@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada byudjet jarayonini boshqarish va tartibga solish organlarining roli, ularning vazifalari va faoliyatining samarali muvofiqlashtirilishi haqida so‘z boradi. Byudjet tuzish, tasdiqlash, amalga oshirish va nazorat qilish jarayonlari bosqichma-bosqich ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, byudjet jarayonida yuzaga keladigan muammolar va uni takomillashtirish yo‘llari ham tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: byudjet, byudjet jarayoni, byudjetni boshqarish, moliyaviy nazorat, muvofiqlashtirish, davlat byudjeti

Kirish.

Byudjet jarayonini boshqarishning mohiyati bu byudjet jarayoni davlatning moliyaviy rejasi bo‘lib, u davlat resurslarini jalb qilish va taqsimlashning asosi hisoblanadi. Bu jarayon davlat siyosatini moliyaviy jihatdan ifodalash imkonini beradi va davlat maqsadlariga erishish uchun zarur bo‘lgan vositalarni belgilaydi. Byudjet

Published: 23.12.2024
Cite this article: Xajiboyev Amirbek Ortiqboy o`g`li (2024). Byudjet jarayonini boshqarish va tartibga solish organlari ular faoliyatini muvofiqlashtirish. Emro Science and Education, 1(4). https://doi.org/10.5281/zenodo.24320549
© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

jarayonining muhim xususiyati shundaki, u ko‘p bosqichli va keng miqyosli jarayon bo‘lib, unda turli davlat organlari faol ishtirok etadi.

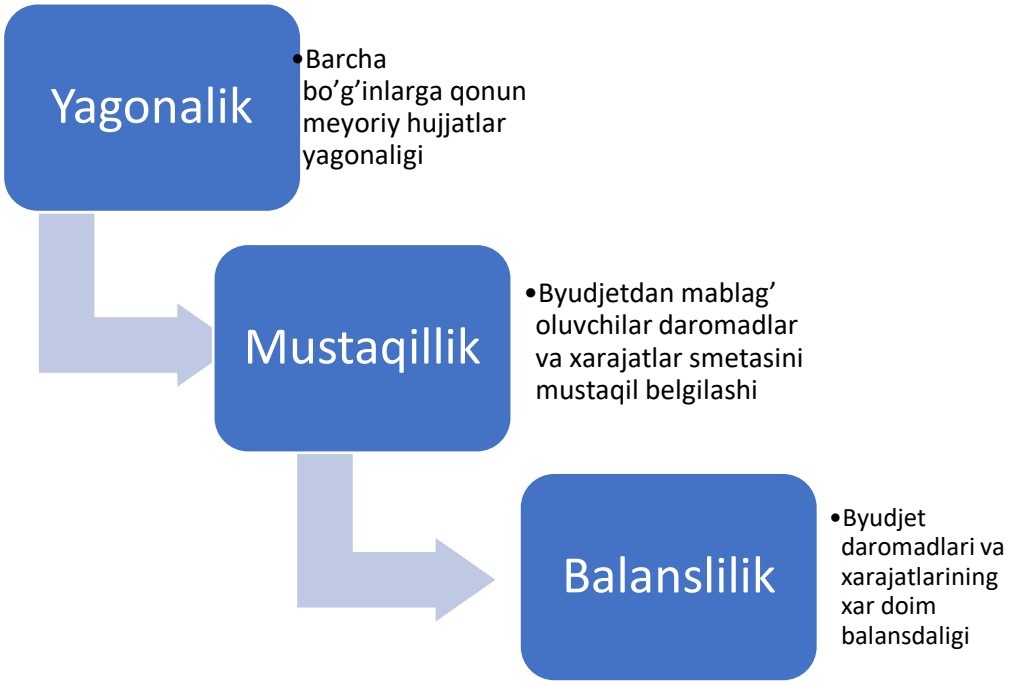
Byudjetni boshqarish davlat moliyaviy siyosatini amalga oshirishning asosi bo‘lib, uni davlatning turli bo‘g‘inlarida amalga oshiradigan organlar tomonidan amalga oshiriladi. Bu organlar moliyaviy resurslarni boshqarish, byudjet harakatlarini nazorat qilish va resurslarni taqsimlashning optimal yo‘llarini ishlab chiqish bilan shug‘ullanadi.

Tahlil va natijalar

Byudjet jarayoni 5 bosqichdan iborat bo‘lib bular:

1. Byudjet loyihasini tuzish.
2. Byudjet loyihasini ko‘rib chiqish.
3. Byudjet loyihasini tasdiqlash.
4. Byudjet loyihasini ijro etish.
5. Byudjet loyihasini ijro etishini nazorat qilish va ijrosi haqidagi xisobotni tayyorlash va tasdiqlash.

Byudjet jarayonini tashkil etish prinsplari[33].

Byudjet jarayonini ishtirok etuvchi organlar Moliya vazirligi, Davlat soliq qo‘mitasi, Davlat bojxona qo‘mitasi, Oliy majlis hamda mahalliy byudjet tashkilotlari kiradi. Ushbu organlar davlat byudjetining turli bosqichlarida faol ishtirok etib, har bir bosqichning aniq va puxta bajarilishini ta’minlaydi.

Moliya vazirligi Moliya vazirligi byudjet jarayonining markaziy organi bo‘lib, u davlat daromadlari va xarajatlarini boshqaradi. U davlat byudjetini tuzadi, byudjet siyosatini ishlab chiqadi va byudjetni amalga oshirishni nazorat qiladi. Moliya vazirligi shuningdek, davlat moliyaviy resurslarining samarali va oqilona ishlatilishini ta’minlash uchun byudjet monitoringini olib boradi.

Davlat soliq qo‘mitasi Davlat soliq qo‘mitasi davlat byudjetiga tushadigan soliqlarni yig‘ish va ularning qonuniy asosda tushumini ta’minlash bo‘yicha mas’uliyatli organ hisoblanadi. U mamlakatdagi soliq tushumlarini boshqaradi, soliq to‘lovchilar bilan ishlaydi va byudjet daromadlarining asosiy qismini ta’minlaydi.

[33] Talaba izlanishlari davomida tuzildi

Davlat bojxona qo‘mitasi Davlat bojxona qo‘mitasi davlat bojxona to‘lovlarini boshqaradi va xalqaro savdo aloqalari orqali davlat byudjetiga tushadigan tushumlarni ta’minlaydi. Bu qo‘mita mamlakat bojxona siyosatini ishlab chiqadi va amalga oshiradi.

Oliy Majlis Oliy Majlis davlat byudjetini tasdiqlashda asosiy rol o‘ynaydi. Davlat byudjeti har yili Oliy Majlis tomonidan ko‘rib chiqiladi va tasdiqlanadi. Parlament byudjet loyihasini ko‘rib chiqadi, unga o‘zgartirishlar kiritish imkoniyatiga ega va oxir-oqibat uni qabul qiladi.

Mahalliy byudjet tashkilotlari Mahalliy byudjet tashkilotlari davlat byudjetining mahalliy darajadagi ijrosi uchun mas’uldir. Ular viloyat, tuman va shahar byudjetlarini tuzish, tasdiqlash va ijro etish bilan shug‘ullanadi.

Byudjet jarayonining bosqichlari Byudjet jarayoni bir necha asosiy bosqichlardan iborat bo‘lib, ular quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

Byudjetni rejalashtirish Bu bosqichda Moliya vazirligi, boshqa davlat organlari va muassasalar kelgusi moliyaviy yil uchun davlatning asosiy moliyaviy maqsadlari va xarajatlarini belgilaydi. Bu bosqichda davlat daromadlari va xarajatlari tahlil qilinadi, iqtisodiy o‘sish va rivojlanish prognozlari ishlab chiqiladi.

Byudjetni tasdiqlashDavlat byudjeti Oliy Majlis tomonidan ko‘rib chiqiladi va tasdiqlanadi. Tasdiqlash jarayonida parlament byudjet loyihasini muhokama qiladi va kerak bo‘lsa, unga o‘zgartirishlar kiritadi. Byudjet tasdiqlangach, uni amalga oshirish bosqichi boshlanadi.

Byudjetni amalga oshirish Bu bosqichda davlat resurslari amalda ishlatiladi. Moliya vazirligi va boshqa moliyaviy organlar byudjet mablag‘larini davlat maqsadlari uchun taqsimlaydi. Xarajatlar va tushumlar monitoringi amalga oshiriladi.

Byudjet ijrosini nazorat qilish Davlat byudjetining to‘g‘ri ijro etilishini nazorat qilish jarayoni muhim ahamiyatga ega. Bunga Davlat moliyaviy nazorati, hisob palatasi kabi organlar jalb qilinadi. Ushbu organlar byudjet mablag‘larining samarali ishlatilishini ta’minlash maqsadida tekshiruv va auditlarni amalga oshiradi.

Byudjet hisobotini tuzish Byudjet ijrosidan keyin davlat organlari byudjet mablag‘larining qanday ishlatilgani bo‘yicha hisobot beradi. Ushbu hisobotlar Moliya vazirligi tomonidan umumlashtiriladi va parlamentga taqdim etiladi. Hisobot davlat byudjetining ochiqligi va shaffofligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Byudjet jarayonini muvofiqlashtirish Byudjet jarayonining to‘g‘ri va samarali amalga oshirilishi uchun turli davlat organlari o‘rtasidagi muvofiqlashtirish juda muhimdir. Bu muvofiqlashtirish davlatning moliyaviy resurslarini boshqarishda tartib-intizomni saqlash va davlat maqsadlariga erishishni ta’minlaydi. Moliya vazirligi bu borada markaziy rol o‘ynaydi, lekin boshqa moliya institutlari va nazorat organlari bilan yaqindan hamkorlik qiladi.

Muvofiqlashtirishning asosiy vazifalaridan biri - resurslarni taqsimlash jarayonida muvozanatni saqlash va davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlarini amalga oshirishdir. Shuningdek, davlat moliya organlari va mahalliy byudjet tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikni ta’minlash orqali umumiy iqtisodiy va ijtimoiy maqsadlarga erishish imkoniyatini yaratadi.

Byudjet jarayonini boshqarishdagi muammolar va takomillashtirish yo‘llari

Byudjet jarayonida bir qator muammolar mavjud bo‘lib, ular samaradorlik va shaffoflikka salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu muammolar orasida mablag‘larni noto‘g‘ri taqsimlash, ortiqcha xarajatlar va nazoratning zaifligi ko‘p uchraydi. Byudjet jarayonini takomillashtirish uchun quyidagi yo‘nalishlarda ishlash lozim:

Byudjet ochiqligini oshirish: Byudjet jarayoni shaffof va ochiq bo‘lishi kerak. Davlat byudjeti bo‘yicha ma’lumotlar keng jamoatchilik uchun ochiq bo‘lishi zarur, bu davlat byudjetining samaradorligini oshiradi.

Moliyaviy nazoratni kuchaytirish: Byudjet mablag‘larining noto‘g‘ri ishlatilishiga qarshi kuchli nazorat mexanizmlarini ishlab chiqish zarur. Bu moliyaviy resurslar samarali va oqilona ishlatilishini ta’minlaydi.

Elektron byudjet tizimini joriy etish: Byudjet jarayonida raqamlashtirish jarayonini kengaytirish orqali byudjet tuzish va ijro etish jarayonlarining tezkorligi va samaradorligini oshirish mumkin.

Xulosa

Byudjet jarayonini boshqarish va tartibga solish organlari davlatning moliyaviy barqarorligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu organlar faoliyatini samarali muvofiqlashtirish davlat byudjeti daromadlari va xarajatlarini optimal boshqarishga, resurslarni oqilona taqsimlashga yordam beradi. Shu bilan birga, samarali moliyaviy nazorat mexanizmlarini joriy etish va byudjet jarayonining ochiqligini ta’minlash davlat iqtisodiy siyosatining asosiy maqsadlariga erishishga ko‘maklashadi.

Kelajakda byudjet jarayonini yanada takomillashtirish uchun davlat organlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, texnologik yechimlarni joriy etish, byudjet boshqaruvidagi demokratik nazorat va ishtirokni oshirish dolzarb hisoblanadi. Shuningdek, byudjet jarayonining barcha bosqichlarini kuchli monitoring qilish va davlat xarajatlari samaradorligini tahlil qilish zarur.

Shu tarzda, byudjet jarayonini boshqaruvchi va tartibga soluvchi organlarning birgalikdagi sa’y-harakatlari davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta’minlashga, jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikka erishishga yordam beradi. Moliyaviy intizomni mustahkamlash, resurslarni to‘g‘ri taqsimlash va samaradorlikni oshirish orqali davlat byudjetidan ko‘zlangan natijalarga erishish mumkin.

Bundan tashqari, byudjet jarayonini takomillashtirish davlat organlari va jamoatchilik o‘rtasida samarali muloqotni rivojlantirish orqali amalga oshiriladi.

Shu sababli, byudjet tuzish va ijro etish jarayoniga kengroq jamoatchilik ishtirokini ta'minlash, hisobot berish jarayonlarini ochiq qilish davlat byudjetining samaradorligini oshirish va xalqning ishonchini qozonishning muhim vositasi bo‘lishi mumkin.

Yakuniy natijada, davlatning ijtimoiy, iqtisodiy va strategik maqsadlariga erishish uchun byudjet jarayonini boshqarish va tartibga solish tizimi doimiy ravishda yangilanib, zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirilishi kerak. Bu, o‘z navbatida, davlatning moliyaviy resurslarini yanada samarali boshqarish imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi.
2. Musayev A. “Davlat moliyasi nazariyasi va amaliyoti” Tashkent 2018
3. D.Xaydarova, S.Achilboyeva Mahalliy budjet daromadlari hisobi tashkil etishning nazariy jihatlari
4. www.wikipedia.com
5. www.gemini.com

THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS IN ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS

Mo‘minova Muslimaxon Muxiddin qizi
Tashkent State Economics University Andijan faculty
English teacher
Email: moosleema@mail.ru